

УДК 338.48-53

Ірина Куценко

студентка факультету геології, географії, рекреації і туризму

Юлія Прасул

канд. геогр. наук, доцент кафедри фізичної географії та картографії

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

м. Харків

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНА МЕРЕЖА ЗІНЬКІВЩИНИ У СИСТЕМІ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Останні 10 років у географії рекреації і туризму знаменуються активним розробленням проблематики залучення об'єктів і територій природно-заповідної мережі України як елемента туристсько-рекреаційних ресурсів. Питання цієї тематики у науковій літературі найчастіше розробляли для Львівської, Житомирської, Черкаської областей, для території України загалом. За тематикою – це дослідження проблем розвитку екологічного, зеленого та сільського туризму. Залучення природно-заповідного фонду (ПЗФ) до туристсько-рекреаційної галузі стає дедалі інтенсивнішим і на практиці. Отож на сьогодні постають питання, пов'язані з уточненням можливостей заповідних територій задовольняти потреби туристів і рекреантів, з обрахунком площі та рекреаційної ємності, з веденням статистики щодо відвідуваності й економічної ефективності. Відвідування територій та об'єктів ПЗФ стає дедалі популярнішим, тому якщо цей процес організувати, він сприятиме розвитку депресивних районів, яким є територія, яку досліджують.

Актуальність проблеми підкреслено у Програмі економічного та соціального розвитку Полтавської області на 2018 р., де зазначено важливість використання екосистемного потенціалу для розвитку сільського агро- й екотуризму, необхідність підвищення рівня екологічної свідомості. Далеко не всі райони Полтавщини, однак, мають умови для реалізації цих положень.

Відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» [1], тільки окремі території доцільно розглядати як туристсько-рекреаційний ресурс. При цьому будь-який такий об'єкт із наявних на

території Зіньківського району відсутній. Відсоток заповідності на рівні 1,25% для території району загалом теж не визначає перспективність розгляду об'єктів ПЗФ як туристсько-рекреаційного ресурсу. Сама ж рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів ПЗФ України здійснюється за кількома напрямками [2], з них найбільш доцільними у Зіньківському районі можуть бути еколого-природнича екскурсійна діяльність із гідролого-ботанічним ухилом, обмежена туристська діяльність (зі суворим дотриманням екологічних норм), мисливство, оздоровлення. Площа і статус об'єктів не дають можливості розглядати їх як повноцінні туристсько-рекреаційні території з належною інфраструктурою (ні чинною, ні з потенційною).

Розглянемо проблему детальніше. У Зіньківському районі серед 19 об'єктів і територій ПЗФ місцевого значення виокремлюють два загальнозоологічні, чотири ландшафтні, три ботанічні, один орнітологічний, шість гідрологічних заказників, чотири ботанічні пам'ятки природи. Переважна кількість об'єктів була утворена наприкінці ХХ ст., сучасне розширення мережі відбувається вкрай повільно, хоча є для цього перспективи, зазначені у регіональних програмах. Усього 9% території району (Батьківської, Малобудищанської сільських рад, Зіньківської міської ради) мають показники заповідності, наближені до середньоукраїнських, але не показників ООН.

За структурою ПЗФ фактично немає перешкод для організації екскурсійної діяльності із залученням пам'яток природи, прокладаючи екологічні стежки й облаштовуючи місця відпочинку. Заказники різного типу можна обмежено залучати до еколого-просвітницької діяльності, але за умови збереження природних комплексів, зі суворим дотриманням заповідного режиму, однозначно без організації місць відпочинку. За видами господарської діяльності шість об'єктів використовують для регламентованого сінокосіння та випасу худоби, 11 – для полювання на лисицю, зайця або качку. На жодній із цих територій не зафіксовано офіційної рекреаційної, культурно-освітньої діяльності. За умовами різноманітності туристсько-рекреаційної діяльності слід виокремити Батьківську, Дейкалівську, Шилівську сільські ради.

З фізико-географічного погляду територія Зіньківського району належить Придніпровській низовині, пересіченій ярами та балками. Особливості рельєфу та крутизна схилів значно зменшують показники

рекреаційної ємності. За ландшафтним районуванням – це територія лісостепу, для якої характерні ділянки степової і лучно-степової рослинності, мішаних і хвойних лісів. За стійкістю до антропогенного навантаження саме хвойні ліси є найменш стійкими, що обмежує використання ландшафтного заказника «Мужева долина» і загальнозоологічного заказника «Байрак».

Природно-заповідна мережа Зіньківського району дає змогу здійснювати на локальному рівні екотуризм, купально-пляжний відпочинок, риболовлю, велосипедний туризм, кінний туризм, прогулянки, зелений туризм тощо. Найбільш цінними і цікавими для організації екскурсій на природі будуть природно-заповідні об'єкти більшої площі, як-от ландшафтний заказник «Батьки», загальнозоологічний заказник «Байрак», ботанічні заказники «Котове», «Балка-Долина».

У результаті дослідження було визначено, що найперспективнішими місцями для залучення в екотуризм є території Батьківської, Тарасівської, Шилівської сільських рад, Опішнянської селищної та Зіньківської міської рад.

Перспективами подальших досліджень є визначення реального рекреаційного навантаження на ключові ділянки, як перспективні, обраних природоохоронних об'єктів, обрахування рекреаційної ємності цієї території з урахуванням крутизни схилів, стану і типу рослинного покриву, типу ландшафту, стадії уже наявної дигресії, а також постає необхідність розроблення екскурсійних програм, оглядових і тематичних туристичних маршрутів та стежок, ведення відповідної бази даних.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» № 2456-XII від 16.06.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://skole.org.ua/zakon_pzf.html.

2. Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України : наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України № 330 від 22.06.2009р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.